

Advies Sirius Programma

**Over de aanvragen gericht op excellentiebevordering in de
bachelorfase van het Nederlandse hoger onderwijs**

Inhoudsopgave

Voorwoorden	3
Inleiding	4
Het Sirius Programma	4
Het Sirius-team en de expertcommissie	4
Het advies	4
De totstandkoming van het advies	4
Beoordelingen op basis van het beoordelingskader	5
Ranking	5
Grenzen categorieën	6
Richtlijnen beoordeling begrotingen	6
Algemene observaties	8
Eerste grote stap gezet	8
Nog veel te leren en te ontwikkelen	8
Opmerkingen ten aanzien van de afzonderlijke beoordelingscriteria	9
Monosectorale aanvragen hbo	10
Selectie en collegegelddifferentiatie	10
Beoordelingsprocedure en vervolgtraject	11
De gevolgde beoordelingsprocedure	11
Vervolgtraject	12
Bijlage: Betrokkenen	14

Voorwoorden

Een transparant programma, gericht op innovatie en opbouw van kennis, waarin het leren door instellingen in het hoger onderwijs centraal staat. Dat is wat ons voor ogen stond toen het ministerie van OCW ons eind 2007 benaderde voor de uitvoering van een programma in het kader van excellentiebevordering in het hoger onderwijs. Op de voor het Platform zo kenmerkende wijze zijn wij voortvarend van start gegaan. Niet vanachter ons bureau, maar in interactie met de hogescholen en universiteiten. In januari 2008 hebben we de kaders van het Programma bepaald in vier gezamenlijke sessies met experts en bestuurders. De wens was een programma met ruimte voor een eigen invulling van excellentie door de instellingen, waarin verantwoording afgelegd zou worden op basis van prestaties, met zo min mogelijk bureaucratische regels en waarin instellingen onderling de competitie met elkaar aan zouden gaan ten aanzien van de verdeling van het geld. Tijdens de bijeenkomsten is tevens een eerste invulling gegeven aan mogelijk bruikbare prestatie-indicatoren.

Op basis van die input is het Sirius Programma ontwikkeld. In competitie met elkaar hebben instellingen hun aanvragen ingediend. Instellingen moesten hun visie op hoofdlijnen uiteenzetten en hadden daarbij de vrijheid om hun eigen definitie van excellentie te hanteren, om hun eigen prestaties te formuleren en hun eigen budgetten vast te stellen. Dit heeft geleid tot een groot aantal stimulerende aanvragen. We hebben, samen met de experts, zoveel mogelijk contact gehad met de aanvragers. Niet alleen om een goed beeld te krijgen van alle aanvragen, maar later ook om de beste aanvragers te ondersteunen bij het vervolmaken van hun aanvragen. Graag wil ik dan ook een woord van dank uitspreken richting onze experts, die een bron van inspiratie zijn geweest en steeds de scherpe deadlines wisten te halen.

De komende periode zullen wij de instellingen ondersteunen bij het daadwerkelijk uitvoeren van hun aanvragen (categorie 1) en het verder aanscherpen van de aanvragen (categorie 2). Daarnaast zullen we, in het kader van de leerfunctie van het Programma, aan de slag gaan met het opbouwen en uitwisselen van kennis omtrent excellentiebevordering in het hoger onderwijs

Hans Corstjens
Directeur Platform Bèta Techniek

Het hoger onderwijs is sterk in beweging. Vanuit een gedegen kwaliteitsbasis wordt meer en meer aandacht besteed aan het thema excellentie. Het afgelopen half jaar hebben wij gemerkt dat er door universiteiten en hogescholen met veel enthousiasme gewerkt wordt aan het (verder) ontwikkelen van excellentie(bevorderende)programma's. Aandacht voor 'de bovenkant', 'meer halen uit de betere studenten', 'studenten uitdagen het maximale uit zichzelf te halen'; het onderwerp is gelukkig niet langer taboe. De aanvragen die zijn ingediend in het kader van het Sirius Programma bewijzen dat, evenals de media-aandacht die er voor dit nieuwe Programma is geweest. In korte tijd zijn grote stappen gezet. De kleinere pilots waarmee geëxperimenteerd is in programma's als 'Ruim Baan voor Talent', zijn omgebouwd naar instellingsbrede excellentieprogramma's. Indrukwekkend. Tegelijkertijd hebben wij geconstateerd dat er nog veel te ontwikkelen is. Van excellentieprogramma's in het buitenland valt bijvoorbeeld veel te leren.

Uiteindelijk zijn vijf aanvragen geoordeeld als 'zeer veelbelovend'. Deze aanvragers worden in staat geacht om meteen van start te kunnen met de uitvoering van hun voorgestelde excellentieprogramma's. Voor 21 aanvragen geldt dat er een goed begin gemaakt is, maar dat er het komende jaar nog werk verzet moet worden om ervoor te zorgen dat zij volgend jaar gehonoreerd kunnen worden. Gezien de enthousiaste geluiden en de grote inzet van de betrokken instellingen hebben wij er vertrouwen in dat de aanvragers hier actief mee aan de slag zullen gaan.

Kennisdeling staat voorop in het Sirius Programma. Uiteindelijk moet het hele Nederlandse hoger onderwijs van deze subsidiemiddelen kunnen profiteren door middel van 'evidence based practices' en kennisdeling. Dat geldt dus ook voor de instellingen die geen aanvraag ingediend hebben en voor de 11 aanvragers die onvoldoende punten gescoord hebben. Wij hopen van harte dat ook deze instellingen gebruik maken van de ervaring en expertise van het Sirius Programma.

Frans van Vught
Voorzitter leading experts

Taede Sminia
Voorzitter beoordelende experts

Inleiding

Het Sirius Programma

In maart 2008 heeft de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) de Subsidierегeling Sirius Programma uitgevaardigd, inclusief een beoordelingskader (nr.HO/BS/2008/2196). In het kader van deze regeling wordt een tegemoetkoming van in totaal € 38,4 miljoen verstrekt aan bekostigde universiteiten en hogescholen die zich inspinnen om excellentie te bevorderen in de bachelorfase van het hoger onderwijs. De minister beoogt met het Sirius Programma kennis en inzicht te verkrijgen in de wijze waarop de beste studenten in het hoger onderwijs tot een zo hoog mogelijk niveau kunnen worden gebracht. Daarnaast kunnen tijdens het Programma de belemmeringen geïdentificeerd worden die daarvoor in de huidige situatie bestaan (artikel 1 Subsidierегeling Sirius Programma).

Het Sirius-team en de expertcommissie

Het Sirius Programma wordt uitgevoerd door een speciaal team van de Stichting Platform Bèta en Techniek (het Platform), bestaande uit Marjolijn Vermeulen (programmaleider), Sara Steyn (programmaleider), Beatrice Boots (programmaregisseur hoger onderwijs) en Hans Corstjens (directeur Platform Bèta Techniek). Voor het beoordelen van de aanvragen heeft het Sirius-team zich laten bijstaan door een expertcommissie. De commissie bestaat uit beoordelende experts, die de aanvragen individueel beoordeeld en besproken hebben en een kern van leading experts. De beoordelende experts zijn: Taede Sminia (vz), Bert Vroon, Marca Wolfensberger, Frans Nauta, Chiel Renique en Fabienne Hendricks. De leading experts zijn: Frans van Vught (vz), Hans Adriaansens, Robbert Dijkgraaf, Caren van Egten en Norbert Verbraak (zie ook de bijlage).

Het advies

Er zijn in totaal 37 aanvragen ingediend door 40 instellingen. Daarvan zijn 11 aanvragen gericht op excellentiebevordering in het wetenschappelijk onderwijs en 26 in het hoger beroepsonderwijs. Voor u ligt het definitieve advies ten aanzien van de beoordeling van deze aanvragen van het bestuur van het Platform aan de minister van OCW. De aanvragen zijn ingedeeld in drie categorieën: 1) zeer veelbelovend, 2) veelbelovend en 3) onvoldoende. Vijf aanvragen zijn gecategoriseerd als 'zeer veelbelovend'; geadviseerd wordt om deze aanvragen te honoreren, zodat de betrokken instellingen van start kunnen gaan. Het betreft de aanvragen van de Hanzehogeschool Groningen, de Radboud Universiteit, de Universiteit Maastricht, de Universiteit Utrecht en de gezamenlijke aanvraag van de Universiteit van Amsterdam en de Vrije Universiteit. Hiermee is € 20.875 miljoen van het beschikbare budget belegd. Daarnaast wordt geadviseerd om de 21 aanvragen die gecategoriseerd zijn als 'veelbelovend', de mogelijkheid te bieden een verbeterde aanvraag in te dienen. Hiervoor is dus nog € 17.575 miljoen beschikbaar. De deadline voor indiening is 15 mei 2009. Tenslotte zijn 11 aanvragen gecategoriseerd als 'onvoldoende', geadviseerd wordt om deze definitief af te wijzen. Naast de categorisering van de aanvragen, zijn in dit advies ook constatering van de beide groepen experts opgenomen, alsmede een beschrijving van de beoordelingsprocedure en het vervolgtraject.

De totstandkoming van het advies

Dit definitieve advies is als volgt tot stand gekomen (zie ook beoordelingsprocedure). De aanvragen zijn, na indiening, persoonlijk toegelicht door de aanvragers en beoordeeld door de beoordelende experts. De leading experts hebben deze beoordelingen overgenomen en de grenzen van de categorieën vastgesteld. De adviezen van beide groepen experts zijn integraal overgenomen door het bestuur van het Platform Bèta Techniek en samengevoegd in een voorlopig advies dat op 15 juli 2008 is gepubliceerd op www.siriusprogramma.nl. Alle aanvragers hebben een individuele toelichting op de beoordeling van hun aanvraag ontvangen. Zes aanvragers hebben gebruik gemaakt van de gelegenheid om protest aan te tekenen. Zij hebben allen hun protest persoonlijk toegelicht, waarna de beoordelende en leading experts de beoordeling van deze aanvragen hebben heroverwogen. Eén protest is gehonoreerd. Dit heeft geleid tot de verschuiving van de aanvraag van Hogeschool INHOLLAND van categorie 3 naar categorie 2. Parallel aan de protestprocedure hebben de vijf aanvragers uit categorie 1 hun aanvragen verbeterd. De leading experts hebben eind september vastgesteld dat de aanpassingen van voldoende kwaliteit waren en de aanvragen definitief in categorie 1 geplaatst. De adviezen van de experts zijn integraal overgenomen door het bestuur van het Platform en samengevoegd in dit definitieve advies.

Beoordelingen op basis van het beoordelingskader

Ranking

Op basis van de adviezen van de expertcommissie is de volgende ranking tot stand gekomen (alfabetisch per categorie):

Categorie 1: Zeer veelbelovend	
Hanzehogeschool Groningen	€ 2.380.000
Radboud Universiteit	€ 4.900.000
Universiteit Maastricht	€ 2.150.000
Universiteit Utrecht	€ 3.945.000
Universiteit van Amsterdam en de Vrije Universiteit	€ 7.500.000
Totaalbedrag categorie 1	€ 20.875.000

Categorie 2: Veelbelovend	
Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten	€ 245.000
Artez	€ 556.262
Codarts	€ 1.500.000
Driestar Educatief	€ 257.020
Fontys Hogescholen	€ 3.000.000
Hogeschool Edith Stein	€ 393.500
Hogeschool Leiden	€ 792.000
Hogeschool Rotterdam	€ 2.697.328
Hogeschool Utrecht	€ 3.730.000
Hogeschool van Amsterdam	€ 4.163.575
Hogeschool van Beeldende kunsten, Muziek en Dans	€ 285.000
Hogeschool voor de Kunsten Utrecht	€ 446.981
Hogeschool INHOLLAND	€ 756.975
Marnix Academie en Hogeschool Domstad	€ 1.124.000
Noordelijke Hogeschool Leeuwarden	€ 242.963
Rijksuniversiteit Groningen	€ 4.056.441
Saxion Hogescholen	€ 2.275.200
Technische Universiteit Delft	€ 1.949.500
Technische Universiteit Eindhoven	€ 1.965.000
Universiteit Leiden	€ 8.695.000
Universiteit van Tilburg	€ 1.631.750
Totaalbedrag Categorie 2	€ 40.763.495

Categorie 3: Onvoldoende	
Avans Hogeschool	€ 1.349.716
Christelijke Hogeschool Windesheim	€ 3.903.066
De Kempel Hogeschool	€ 807.600
Design Academy	€ 1.200.000
Gereformeerde Hogeschool	€ 280.000
Gerrit Rietveld Academie	€ 567.000
HAS Den Bosch	€ 380.000
Hogeschool Zuyd	€ 5.600.705
NHTV	€ 1.325.500
Universiteit Twente	€ 2.000.000
Wageningen UR (Hogeschool Van Hall Larenstein en Wageningen Universiteit)	€ 2.904.031
Totaalbedrag Categorie 3	€ 20.317.618

Grenzen categorieën

De aanvragen zijn, op basis van het beoordelingskader, ingedeeld in drie categorieën: 1) zeer veelbelovend, 2) veelbelovend en 3) onvoldoende. Aanvragers konden op basis van de criteria van het beoordelingskader in totaal 115 punten behaald worden. De ondergrens voor categorie 1 is vastgesteld op 70 punten en de ondergrens van categorie 2 op 40 punten. Categorie 2 loopt daarmee van 40 tot en met 69 punten. In verhouding tot het maximaal aantal te scoren punten (115) is de 40-punten grens een coulante scheiding. De reden hiervoor is dat een aantal instellingen een inhoudelijk interessante aanvraag hebben ingediend, maar weinig punten hebben behaald omdat ze niet of nauwelijks prestatie-indicatoren hebben geformuleerd. De experts verwachten dat de instellingen van wie de aanvragen in categorie 2 geplaatst zijn, het komende jaar zullen bewijzen het geschonken vertrouwen waard te zijn.

- Categorie 1 omvat een kopgroep van vijf aanvragen. De betreffende instellingen zijn vergevorderd in hun denkbeelden over excellentie (bevordering) en zijn in staat gebleken om voldoende ambitieuze prestaties te formuleren, die haalbaar worden geacht. Ze hebben in korte tijd hun aanvragen vervolmaakt en staan nu startklaar.
- In categorie 2 zijn de aanvragen geplaatst van de instellingen die, in de ogen van de experts, binnen een jaar in staat zijn om te voldoen aan de criteria van het beoordelingskader, zoals het ontwikkelen van een heldere visie, het formuleren van concrete, meetbare prestaties en het verder opbouwen van het trackrecord.
- Categorie 3 bestaat uit aanvragen die minder dan 35% van de te behalen punten hebben gescoord. Op basis van het ingediende stuk en de toelichting daarop achten de beoordelaars de betreffende instellingen niet in staat om binnen een jaar te voldoen aan de criteria van het beoordelingskader.

Richtlijnen beoordeling begrotingen

De instellingen zijn vrijgelaten in het bepalen van de soorten kosten die ze wilden opvoeren in het kader van het Sirius Programma (artikel 4 Subsidieregeling Sirius programma). Vanwege de diversiteit van de aanvragen was het niet mogelijk om een vast raamwerk voor alle begrotingen te maken. Gezien de aard van de subsidieregeling hebben de experts geadviseerd om, los van de inhoudelijke beoordelingen van de aanvragen, de begrotingen wel te vergelijken op een aantal punten. Alle begrotingen worden daarom, voordat zij goedgekeurd worden, getoetst op: doeltreffendheid, doelmatigheid en proportionaliteit. Voor de begrotingen van de vijf aanvragen uit categorie 1 is deze toets positief uitgevallen.

Doeltreffendheid (effectiviteit)

- Er moet een heldere relatie bestaan tussen de genoemde investeringen en de nagestreefde prestaties gedurende de looptijd van het Programma. Instellingen moeten van elke begrotingspost kunnen onderbouwen op welke manier deze bijdraagt aan de nagestreefde prestaties;
- Er moet een duidelijke relatie bestaan tussen de gevraagde budgetten en de inkomsten/uitgaven van de gehele instelling.

Voorbeeld 1: een instelling die middelen voor alle studenten opvoert in het kader van het Sirius Programma (studieloopbaanbegeleiding, pre-university trajecten, huisvesting, ICT), moet aantonen dat deze absoluut noodzakelijk zijn om de benoemde prestaties te behalen.

Voorbeeld 2: een instelling die al excellentietrajecten faciliteert en kosten voor de uitbreiding van deze bestaande trajecten opvoert zal moeten aantonen dat deze post bijdraagt aan het behalen van nieuwe of hogere prestaties ten opzichte van de huidige situatie.

Doelmatigheid (efficiëntie)

Er moet een heldere kosten-baten analyse gemaakt zijn (die onder andere leer- en spill-overeffecten in kaart brengt).

Voorbeeld 1: een instelling die meerdere vergelijkbare trajecten gaat opzetten en geen rekening houdt met mogelijke leereffecten, zal laag scoren op doelmatigheid.

Voorbeeld 2: een instelling die hoge kosten opvoert voor coördinatie en andere vormen van overhead, zal laag scoren op doelmatigheid.

Proportionaliteit

De totale kosten moeten in redelijke verhouding staan tot het aantal studenten dat bereikt wordt.

Eén van de doelstellingen van het Sirius Programma is om een zekere massa te behalen (de 5%-norm is hierop gericht). Wanneer een instelling een aanvraag doet voor een hoog bedrag, maar slechts een beperkte hoeveelheid studenten bereikt, moet aannemelijk worden gemaakt waarom er gekozen is voor deze handelingswijze.

Voorbeeld: een instelling die de voorfinanciering van een nieuwe opleiding opvoert als kosten, zal qua subsidiebedrag per student hoog uitkomen en dus laag scoren op proportionaliteit. Zeker in het licht van inverdieneffecten in de termijn na de subsidieperiode.

Algemene observaties

Eerste grote stap gezet

Ondanks het feit dat vele instellingen nog niet erg lang bezig zijn met excellentiebevordering, is er duidelijk een eerste grote stap gezet. De instellingen hebben door dit subsidieprogramma een impuls gekregen om daadwerkelijk de slag te maken van kleinschalige losse projecten (bijvoorbeeld in het kader van het programma 'Ruim Baan Voor Talent') naar een gestructureerde instellingsbrede aanpak. Veel instellingen hebben in het toelichtende gesprek aangegeven dat de eis van een instellingsbrede aanvraag veel interne discussie heeft opgeleverd, maar ook het enthousiasme heeft aangewakkerd en de betrokkenheid heeft vergroot.

Nog veel te leren en te ontwikkelen

Wel moet geconstateerd worden dat de denkbeelden over excellentie(bevordering) binnen veel instellingen nog moeten groeien. Het valt tegen dat geen enkele aanvraag 80 punten (of meer) behaald heeft. Op de vijf koplopers na, zal het binnen veel instellingen tijd vergen voordat de instellingsbrede excellentieprogramma's daadwerkelijk van start kunnen gaan en ingevoerd kunnen worden. Wat opvalt is dat er nog weinig wordt gekeken naar buitenlandse voorbeelden. Het verdient aanbeveling dat de instellingen meer gebruik maken van de kennis en ervaring die in het buitenland al bestaat. Er zou aangehaakt kunnen worden bij de Europese discussies over cognitieve en morele kennis, waarin de vraag centraal staat hoe aangesloten kan worden op de intrinsieke motivatie van studenten. Tenslotte zijn er vooral 'witte aanvragen' ingediend; er is weinig aandacht voor diversiteit en als die er is, wordt deze vaak maar beperkt uitgewerkt.

Over het algemeen hebben de meeste instellingen moeite met de volgende punten: 1) het definiëren van 'excellentie'; 2) het formuleren van prestatie-indicatoren; 3) het denken vanuit de eigen identiteit/profiel. Deze drie punten zullen hieronder nader toegelicht worden

Het definiëren van excellentie

Het is noodzakelijk dat de instellingen in de toekomst meer duidelijkheid scheppen over wat voor hun instelling excellentie daadwerkelijk inhoudt en wat de randvoorwaarden hiervoor zijn. Weinig instellingen hebben aandacht voor de meerwaarde die het vergroten van het aantal en het niveau van excellente studenten heeft voor de maatschappij, zij richten zich vooral op het uitdagen van de student die zich snel verveelt. Hierover wordt ook vaak niet expliciet van gedachten gewisseld met bijvoorbeeld het afnemend (beroeps)veld. De operationele verbinding met de praktijk ontbreekt veelal. De experts constateren dat veel instellingen er vanuit gaan dat excellente studenten 'gevonden' moeten/kunnen worden, terwijl excellentie ook gestuurd kan worden. Met dit gegeven als vertrekpunt zou je dus niet alleen vanuit de individuele kwaliteiten van studenten en docenten moeten redeneren, maar ook in moeten zetten op de creatie van een optimale leeromgeving waarin talenten tot wasdom kunnen komen. Excellentiebevordering is, in de ogen van de leading experts, vooral een organisatorisch vraagstuk waarbij verschillende elementen (zoals de organisatie van het onderwijs, curricula, huisvesting en personeelsbeleid) in samenhang moeten worden opgepakt. In het kader van de leerfunctie zullen de leading en beoordelende experts eind 2008 hierover een artikel publiceren.

Het definiëren van prestatie-indicatoren

Het definiëren van prestatie-indicatoren is belangrijk, omdat dit de kwaliteitspijlers van het Sirius Programma zullen worden. Ze vormen de basis voor het maken van prestatie-afspraken met de instellingen. De voortgang van de excellentieprogramma's zal op basis van deze indicatoren gemonitord worden en de instellingen zullen hierop afgerekend worden.

De instellingen zijn, binnen de kaders van de subsidieregeling, vrijgelaten om hun eigen meetbare prestaties te formuleren (zie ook p.7). De meeste instellingen zijn nog niet in staat om (meetbaar en concreet) te definiëren wat de toegevoegde waarde van het Sirius Programma is ten opzichte van de huidige situatie, waarin excellente studenten vaak al bovengemiddeld presteren. Opvallend is met name dat er slechts sporadisch nulmetingen uitgevoerd zijn en het inzicht in de eigen situatie, op basis van bijbehorende cijfers, vaak gebrekkig is.

Het denken vanuit de eigen identiteit/profiel

Slechts enkele instellingen hebben excellentie benaderd vanuit hun eigen identiteit of profiel. Met name in het hbo zijn in dit kader nog grote stappen te zetten. Hogescholen lijken nog erg te worstelen met de invulling van de professionele excellentie van beroepsbeoefenaars. Veel hogescholen zetten in het kader van excellentie sterk in op het ontwikkelen van meer doorstroomprofielen naar universitaire masters. Zowel de beoordelende als de leading experts hebben aangegeven dat dit een te eenzijdige kijk op excellentie is.

Opmerkingen ten aanzien van de afzonderlijke beoordelingscriteria

Het beoordelingskader van het Sirius Programma bestaat uit een vijftal criteria: 'ambitie', 'haalbaarheid', 'integrale aanpak', 'vraaggerichtheid' en 'verantwoording'. De criteria 'ambitie' en 'verantwoording' worden hier, gezien de sterke onderlinge samenhang, gezamenlijk behandeld.

Ambitie en verantwoording

Slechts enkele instellingen zijn erin geslaagd om concrete, meetbaar nieuwe en hogere prestaties te formuleren. Tijdens een brainstormbijeenkomsten in de aanloop naar het Sirius Programma (januari 2008) hebben de instellingen en experts gezamenlijk relevante en bruikbare prestatie-indicatoren bedacht. Deze zijn opgenomen in de Subsidieregeling. Het hanteren van deze indicatoren in de praktijk is blijkbaar lastig. De instellingen zijn zelden in staat gebleken om de indicatoren te vertalen naar de eigen situatie, naar hun eigen plannen en ambities. Een enkele aanvrager heeft zelfs geen enkele indicator opgenomen.

Zonder prestatie-indicatoren is het moeilijk om de ambities van de aanvrager en toegevoegde waarde van de voorgestelde trajecten in te schatten. Het is essentieel dat instellingen inzicht hebben in de huidige situatie en kunnen formuleren wat hun meetbare ambities zijn ten aanzien van de te behalen toegevoegde waarde in het kader van het Sirius Programma. Dit is niet alleen nodig met het oog op de te maken prestatieafspraken; de instellingen hebben er zelf ook baat bij. Voor hen is het ook van belang om zicht te hebben op de eigen performance, zodat zij kunnen sturen op het behalen van het gewenste resultaat en het lerend vermogen van de instelling groeit. De aanvragers in categorie 1 zijn in staat gebleken om meetbare, harde prestaties te formuleren. Voor de instellingen waarvan de aanvragen in categorie 2 geplaatst zijn, geldt dat er scherpe prestaties geformuleerd moeten worden voordat er van start gegaan kan worden.

Haalbaarheid

Uit de aanvragen blijkt dat universiteiten in het algemeen meer ervaring hebben met het ontwerpen en uitvoeren van excellentiebevorderend beleid dan hogescholen. Dit komt overeen met de ervaringen uit het programma 'Ruim Baan Voor Talent'. In de aanvragen wordt over het algemeen weinig aandacht besteed aan docenten en als dit wel gebeurt, zijn de ideeën vaak beperkt uitgewerkt. De definitie van een 'excellente docent' ontbreekt dikwijls of wordt eenzijdig ingevuld als de 'excellente onderzoeker' (prijswinnaars van Veni, Vidi en Vicibeurzen), zonder expliciete aandacht voor bijvoorbeeld pedagogisch-didactische kwaliteiten. De beoordelende experts hadden ook graag gezien dat er ingezet zou worden op de creatie van een community van excellente studenten en docenten, als stimulans van de gemeenschapszin die veel instellingen voor studenten beogen.

Integrale aanpak

In positieve zin valt op dat met name universiteiten aandacht besteden aan het voortgezet onderwijs in het kader van samenwerking in de onderwijsketen. De experts oordelen dat volledige financiering van dergelijke trajecten niet altijd past binnen de kaders van het Sirius Programma (zie ook budget); de trajecten dienen immers direct bij te dragen aan de geformuleerde prestaties.

Het identificeren van talent vergt volgens de meeste instellingen nog veel onderzoek. Naast de eisen die bijna alle instellingen stellen (hoge cijfers en nominaal lopen), wordt vaak gekeken naar de motivatie van de studenten en in enkele gevallen ook naar persoonskenmerken. Veel instellingen geven aan gebruik te willen maken van assessments. Deze moeten echter in vrijwel alle gevallen nog (verder) ontwikkeld worden voor excellente studenten. Vooral de hogescholen zetten wat betreft de selectie van excellente studenten zwaar in op studieloopbaanbegeleiding. Universiteiten zouden hun voordeel kunnen doen met de ervaringen die hogescholen op dit vlak hebben.

Vraaggerichtheid

In de meeste aanvragen wordt weinig aandacht besteed aan de behoefte van (excellente) studenten. Als er al melding gemaakt wordt van behoeftetepeilingen of studenteninspraak, is dit vaak in de vorm van voornemens, die nog niet verder uitgewerkt zijn. Ook op input van studenten gedurende de toekomstige looptijd van het programma worden de aanvragen slecht beoordeeld. Het bieden van maatwerk en keuzeruimte aan excellente studenten houdt volgens de beoordelende experts niet per definitie in dat de instelling ook vraaggericht werkt. Om voldoende studenten te interesseren voor excellentietrajecten is het belangrijk dat deze zijn afgestemd op de wensen van de excellente studenten. De ervaringen uit programma's als 'Ruim Baan Voor Talent' leren dat het animo anders beneden peil blijft. Het afnemend werkveld bepaalt voor een groot deel wat excellentie is. Instellingen zullen het veld daarom beter moeten betrekken bij de verschillende excellentietrajecten; nu scoren de aanvragen op dit punt vaak slecht. Dikwijls wordt weliswaar aangegeven dat contacten met het werkveld erg belangrijk zijn, maar de meeste instellingen komen niet verder dan het voorschrijven van obligate stages en het benadrukken dat 'toponderzoek voor de private sector van belang is'. Het is met name een gemis dat er nagenoeg geen aandacht besteed wordt aan (het belang van) samenwerking met de publieke sector. Toegevoegde waarde voor excellente studenten kan ook gecreëerd worden door het aangaan van nieuwe samenwerkingsverbanden.

Bonuspunten

Ten slotte valt op dat er zeer weinig aandacht is voor de maatschappelijke thema's waarvoor bonuspunten verdiend konden worden.

Monosectorale aanvragen hbo

Zowel de beoordelende als de leading experts betreuren het dat geen enkele zelfstandige pabo erin geslaagd is om een aanvraag in te dienen die de 70-puntengrens gehaald heeft. De lerarenopleidingen zijn maatschappelijk gezien een belangrijke sector waar op het gebied van excellentiebevordering winst te behalen valt. Juist in deze sector, waarin een heel helder en specifiek beeld van de professie bestaat, zou een concrete invulling gegeven kunnen worden aan professionele excellentie en de manier waarop deze het beste bevorderd kan worden.

Voor de kunstsector geldt een vergelijkbare redenering. De aanvragen van de hogescholen uit deze sector zijn wisselend van kwaliteit. Ook deze sector zou bij uitstek vanuit het eigen, specifieke profiel een heldere visie op hbo-excellentiebevordering moeten kunnen neerzetten, waarin juist de professionele excellentie centraal staat.

Het Sirius-team zal de instellingen in deze sectoren extra intensieve ondersteuning en begeleiding aanbieden, met het oog op de ontwikkeling van professionele excellentie, zodat zij als inspirator kunnen fungeren voor alle hbo-instellingen. De verwachting is dat er dan volgend jaar kwalitatief betere aanvragen ingediend zullen worden, waarin een scherpe definitie gehanteerd wordt ten aanzien van hbo-excellentie, die past bij het profiel van de individuele instelling.

Selectie en collegegelddifferentiatie

De mogelijkheden voor selectie (aan de poort en in het eerste jaar van de opleiding) en collegegelddifferentiatie zullen worden verruimd, zoals aangekondigd in de beleidsreactie op het rapport 'Wegen voor Talent'. Voor die verruiming is op dit moment nog geen wettelijke basis. In de ingediende aanvragen is nog maar weinig belangstelling voor selectie áán de poort (bachelor en master) en collegegelddifferentiatie (master). In deze, op de bachelor gerichte, aanvragen worden op dit gebied nog nauwelijks doorkijkjes geboden naar de plannen voor de masteropleidingen. Voor wat betreft de aanvragen die in categorie 1 geplaatst zijn, is selectie aan de poort van de bachelor opgenomen in de aanvraag van de Hanzehogeschool Groningen (voor het Hanze Institute of Technology), en in de aanvraag van de Universiteit van Amsterdam & Vrije Universiteit (voor het onderdeel University College Amsterdam). Met deze instellingen zullen individuele afspraken worden gemaakt over de beoordeling en advisering van deze aspecten van de aanvragen. Voor wat betreft de aanvragen in categorie 2 zal dit meegenomen worden in het vervolgtraject.

Beoordelingsprocedure en vervolgtraject

De gevolgde beoordelingsprocedure

Indienen van de aanvragen

Deadline voor het indienen van aanvragen was op 30 mei 2008. Er zijn in totaal 37 aanvragen ingediend door 40 instellingen. Daarvan zijn 11 aanvragen gericht op excellentiebevordering in het wetenschappelijk onderwijs en 26 in het hoger beroepsonderwijs. Er zijn drie gezamenlijke aanvragen ingediend: Vrije Universiteit & Universiteit van Amsterdam, Universiteit Wageningen & Hogeschool Van Hall Larenstein en Hogeschool Domstad & Marnix Academie. In totaal is er € 81,96 miljoen subsidie aangevraagd (cofinancieringseis was minimaal 50%). Het te verdelen budget bedraagt € 38,4 miljoen.

Benadering instellingen zonder aanvraag

De instellingen die geen aanvraag ingediend hebben, zijn uit zorgvuldigheidsoverwegingen telefonisch benaderd. Op de vraag wat de reden is voor het afzien van een subsidieaanvraag, hebben de meeste instellingen aangegeven nog niet ver genoeg gevorderd te zijn in het ontwikkelingsproces om een instellingsbrede aanvraag in te dienen die betrekking heeft op 5% van de studentenpopulatie.

Toelichtende gesprekken

Tijdens de beoordelingsprocedure heeft het Sirius-team de aanvragers de gelegenheid geboden om in 30 minuten hun aanvraag toe te lichten. Alle aanvragers hebben van die gelegenheid gebruik gemaakt. Bij ieder gesprek was een delegatie van het Sirius-team en minimaal één beoordelende expert aanwezig. Daarnaast was bij vrijwel elk gesprek een toehoorder van het ministerie van OCW of het ministerie van EZ aanwezig. Van deze bijeenkomsten zijn verslagen gemaakt, die ter toetsing aan de instellingen voorgelegd zijn en, waar nodig, nog aangepast zijn.

Individuele beoordelingen

Vervolgens zijn alle aanvragen individueel beoordeeld door minimaal vijf beoordelaars. De aanvragen zijn besproken in een vergadering van het voltallige Sirius-team en alle beoordelende experts. De aandachtspunten uit de gezamenlijke discussie zijn vervolgens verwerkt in de definitieve beoordelingen van de afzonderlijke experts. De individuele beoordelingen zijn uiteindelijk per beoordelingscriterium gemiddeld. Vervolgens zijn alle punten bij elkaar opgeteld.

De beoordelingen zijn samen met de conclusies uit de vergadering opgenomen in een advies dat aan de leading experts is voorgelegd.

Ranking

In een vergadering hebben de leading experts het advies van de beoordelaars kritisch bekeken en vastgesteld dat de procedure zorgvuldig doorlopen is. Vervolgens hebben zij zich uitgesproken over de grenzen van de categorieën en de toepassing van de leerfunctie van het Sirius Programma. Dit heeft geleid tot de voorlopige ranking van de aanvragen.

Deze ranking is samen met de algemene conclusies van de experts en de aanbeveling met betrekking tot de begrotingen, opgenomen in een advies aan het bestuur van het Platform Bèta Techniek.

Voorlopige advies

De adviezen van de beoordelende en leading experts zijn door het bestuur van het Platform Bèta Techniek integraal overgenomen en samengevoegd tot hun voorlopige advies dat op 15 juli 2008 is gepubliceerd op www.siriusprogramma.nl. De aanvragers hebben daarnaast allemaal individueel een brief ontvangen met een toelichting op de beoordeling van hun aanvraag. Hierin is aangegeven dat de aanvragers allemaal de gelegenheid hadden om vóór 31 augustus 2008 protest aan te tekenen tegen de voorlopige beoordelingen.

Bijstellingen “zeer veelbelovende aanvragen”

Met de instellingen wiens aanvraag in het voorlopige advies was ingedeeld in categorie 1, zijn gesprekken gevoerd ter toelichting op de kritiekpunten en aanbevelingen van de experts ten aanzien van hun aanvraag. Zij zijn hiermee aan de slag gegaan en zij hadden tot 15 september 2008 de tijd om hun aanvragen te vervolmaken. Het Sirius-team (inhoud) en HB Berenschot (begroting) hebben hierbij

advies gegeven. De bijgestelde aanvragen zijn door de leading experts bekeken. Zij zijn tot de slotsom gekomen dat de vijf aanvragen voldoende zijn uitgewerkt en verbeterd om te kunnen starten.

Protesten

Er zijn zes aanvragers geweest die gebruik hebben gemaakt van de mogelijkheid om protest aan te tekenen tegen de beoordeling van hun aanvraag: Avans Hogeschool, Design Academy, Hogeschool INHOLLAND, Saxion Hogescholen, Universiteit Leiden en Universiteit Twente. Zij zijn allen in de gelegenheid gesteld om hun protest toe te lichten in een persoonlijk gesprek van een uur. Tijdens deze gesprekken was steeds een delegatie van het Sirius- team aanwezig en één van de beoordelende experts. Van deze gesprekken zijn verslagen gemaakt, die ter toetsing aan de instellingen voorgelegd zijn en, waar nodig, nog aangepast zijn.

De beoordelaars hebben de beoordelingen van de betreffende aanvragen heroverwogen. Met het oog op het gelijkheidsbeginsel is nieuwe, additionele informatie die uit de protestprocedure is voortgekomen, hierin niet meegewogen. De heroverwegingen hebben plaatsgevonden op basis van de ingediende aanvraag en het verslag van het toelichtende gesprek.

De heroverwegingen hebben voor één aanvraag daadwerkelijk geleid tot een wijziging van de oorspronkelijke beoordeling. Na de herziene beoordeling heeft de aanvraag van Hogeschool INHOLLAND meer dan 40 punten behaald. De beoordelaars hebben de leading experts naar aanleiding hiervan geadviseerd om de aanvraag van Hogeschool INHOLLAND te verplaatsen van categorie 3 naar categorie 2. De leading experts hebben dit advies overgenomen.

Definitieve advies

Voor u ligt het definitieve advies van het Platform Bèta Techniek ten aanzien van de 37 ingediende aanvragen. Alle adviezen van de beoordelende experts en leading experts zijn hierin integraal overgenomen en samengevoegd. De minister van OCW heeft tot en met 31 oktober 2008 de tijd om te beslissen over de definitieve toekenning van de subsidiegelden.

Onafhankelijkheid

Voor alle beoordelende en leading experts geldt dat zij geen rol hebben gespeeld in de beoordeling, dan wel de bespreking, van aanvragen van instellingen waar zij op enige wijze bij betrokken zijn.

Vervolgtraject

Ondersteuning en begeleiding

De instellingen van wie de aanvraag in categorie 1 geplaatst is kunnen, wanneer de minister daartoe beslist, eind oktober 2008 starten met de uitvoering van hun plannen. Het Sirius-team zal hen, waar nodig en mogelijk, adviseren en begeleiden in de uitvoering van de programma's. In het kader van het Sirius Programma zal ook een monitor- en auditsysteem opgezet worden voor deze instellingen, naar analogie en op basis van de ervaring van andere programma's van het Platform Bèta Techniek.

De instellingen van wie de aanvraag in categorie 2 geplaatst is, zullen in oktober 2008 door het Sirius-team actief benaderd worden. Deze instellingen krijgen ondersteuning bij de verwerking van de aanbevelingen en kritiekpunten van de beoordelaars. Zij mogen een verbeterde aanvraag indienen, conform de Subsidieregeling van het Sirius Programma. De deadline voor het indienen van de verbeterde aanvragen is 15 mei 2009.

Voor de instellingen van wie de aanvraag in categorie 3 geplaatst is én voor de instellingen die geen aanvraag hebben ingediend, geldt dat zij, op uitdrukkelijk verzoek en indien de mogelijkheid daartoe bestaat, ook een beroep mogen doen op het Sirius- team voor advies. Zij mogen echter geen verbeterde aanvraag meer indienen met als doel om subsidie te verkrijgen.

Leerfunctie

Leren staat centraal in het Sirius Programma. Dit streven gaat verder dan het bevorderen van de excellentieontwikkeling bij individuele instellingen. Belangrijk is dat alle Nederlandse instellingen in het hoger onderwijs gedurende het Sirius Programma van elkaar én in gezamenlijkheid leren hoe excellentie bevorderd kan worden. Het verspreiden en delen van kennis is hierbij van cruciaal belang.

Instellingen moeten op den duur steeds beter in staat zijn om hun eigen kennisvragen op te stellen, zodat zij elkaar gemakkelijk weten te vinden in het kader van de kennisdeling. Zo snel mogelijk zal daarom gestart worden met het stimuleren van het actief opbouwen van kennis, het delen en het verspreiden hiervan. Momenteel denkt het Sirius-team daarvoor in drie hoofdlijnen:

- 1) Het leren binnen de eigen instelling
- 2) Het leren van elkaar, rekening houdend met de uitgangspositie van de verschillende categorieën:
Voorbeelden: categorie 1 kan onderling veel leren, maar ook veel betekenen voor categorie 2 en 3.
- 3) Het leren van internationale best practices en experts

Het kader voor de leerfunctie van het Sirius Programma zal in het najaar van 2008, in samenwerking met de experts en het veld, concreter vorm krijgen en in uitvoering genomen worden.

Bijlage: Betrokkenen

Sirius-team

- Mw. drs. B.R. Boots (programmaregisseur hoger onderwijs)
- Dhr. drs. J.J.C.M. Corstjens (directeur Platform Bèta Techniek)
- Mw. mr. drs. S.A.M. Steyn (programmaleider)
- Mw. drs. M.M. Vermeulen (programmaleider)

Bestuur Stichting Platform Beta Techniek:

- Dhr. drs. A. Kraaijeveld (voorzitter)
- Mw. mr. Y.C.M.T. van Rooy (plv. voorzitter)
- Dhr. P. Boekhoud
- Mw. drs. G.T.C. Bonhof
- Dhr. J. Eijkelenboom
- Mw. dr. L. Jongeling
- Mw. drs. M. M. Mewissen-Teeuw
- Dhr. A. Voogt
- Dhr. ir. J. Zuidam

Leading experts

- Dhr. prof. dr. F.A. van Vught (voorzitter)
- Dhr. prof. dr. H.P.M. Adriaansens
- Dhr. prof. dr. R.H. Dijkgraaf
- Mw. prof. dr. C.A. van Egten RA
- Dhr. drs. N.M. Verbraak

Beoordelende experts

- Dhr. prof. dr. T. Sminia (voorzitter)
- Mw. F.A.I.A. Hendricks BA
- Dhr. drs. F. Nauta
- Dhr. Drs. A.J.E.G. Renique
- Dhr. drs. A. Vroon
- Mw. drs. M.V.C. Wolfensberger

Contactgegevens:

Marjolijn Vermeulen
Telefoon: 070-3119706
E-mail: m.vermeulen@siriusprogramma.nl

Sara Steyn
Telefoon: 070-3119749
E-mail: s.steyn@siriusprogramma.nl

www.siriusprogramma.nl